

Cemil Meriç, Said Nursi'yi anlatıyor

www.sorularlasaidnursi.com

www.sorularlasaidnursi.com

Hürriyet gazetesi yazarlarından Soner Yalçın, yine yaptı yapacağını... "Efendi" isimli çalışmasıyla kafaları karıştırıp zihinleri alabildiğine bulandırdığını daha evvelden kendisine buradan hatırlatmış, özellikle Said Nursî hakkındaki mesnetsiz iddialarını tek tek çürütmüş ve onu bu yalan yanlış notlarını tashih etmeye dâvet etmiştik.

Ancak, kendisi hiç oralı olmadığı gibi, hemen her vesileyle Said Nursî ile ilgili kafa midesini bulandırıcı saçmalıkları

yazmaya, yaymaya inadına devam etti.

İşte, son olarak ortaya attığı “Marks ile Nursî arasında fark yok” şeklindeki iddiası da (22 Haziran 2008), aynı saçmalıklar dizisinin yeni bir halkasını teşkil ediyor.

Öyle anlaşıyor ki, bu şahıs bundan sonra da benzer tuhafıkları, gariplikleri sergilemeye devam edecek.

Şimdi burada, biz de çok yakından tanıdığımız, şahsen de tanıştığımız ve hemen bütün kitaplarını okuduğumuz Cemil Meriç'in Said Nursî ve eserlerine dair söylediklerini aktarmak sûretiyle, hem Soner Beye, hem kafası karışanlara, hem de hakikati öğrenmek isteyenlere bir nebze olsun yardımcı olmaya çalışalım.

Üç kez ziyaretine gittik

1987 senesinin 13 Haziran'ında 71 yaşında vefat eden Cemil Meriç, şahsen tanıdığım, bizzat sohbet ettiğim ve eserlerinin çoğunu okuyarak düşüncelerini öğrenmeye çalıştığım son dönemin en dürüst ve haysiyetli fikir adamlarından biridir. Hakperest bir araştırmacı, münekkit, münevver ve mütefekkir bir şahsiyet idi. Cenâb-ı Hak, rahmet eylesin.

Merhum Cemil Meriç'le vefatından iki-üç sene evvel görüşüp tanışma imkânını bulduk. Göztepe'deki evinde tam üç kez ziyaret ederek, bir-iki defa da kitap fuarında görüşerek hususî sohbette bulunduk. Değerli kızları Ümit Hanım, evlerinde her gittiğimizde yanında ve hizmetindeydi. Bizlere meşhûr Osmanlı kompostosu ikrâm ederdi. Bu ziyaretimizin ve sohbetimizin daha başka şahitleri de var.

Ayrıca, bir ziyaretimiz esnasında kendisine “Kırk Ambar” isimli en hacimli eserini imzalattık. Halen hususî kütüphanemizde duran bu eserin ilk sayfasına şu veciz ifadeleri yazarak imzalama lütfunda bulundu: “Latif Salihoğlu'na... `Kırk Ambar`, kırk bin hücreli bilgi sarayından birkaç oda sergiliyor. `Huzma safâ, da`ma keder.”

Cemil Meriç (imza), 28 Haziran 1985

“Said Nursî'yi çok geç tanıdım”

Çok erken yaşlarda görme yeteneğini kaybeden Cemil Meriç, ömrünün son döneminde geçirdiği beyin kanaması sebebiyle, kısmî felç geçirmiş ve yatağa bağlanmış durumdaydı.

Kendilerini ziyaretlerimiz esnasında, sohbetimizin ana konusunu Said Nursî, onun eserleri, fikirleri ve tarih içindeki yeri gibi hususlar teşkil ediyordu.

Öncelikle, Said Nursî'yi çok geç tanıdığını hayıflanarak söylerdi. “Şayet kendisini önceden tanıyıp eserlerini tetkik etme imkânını bulsaydım, hayatımın akışı, yaşayış tarzım bambaşka olurdu” diyor ve aynen şunları ekliyordu: “Üstad Bediüzzaman'ın eserlerini şayet ilk gençlik yıllarımda tanımış, okumuş olsaydım, büyük ihtimalle gözlerimi bu kadar erken yaşlarda kaybetmezdim... Önce Batı'ya yönelerek peşine düştüğüm hakikati, yine Doğu'da buldum. Doğu'da ise, en parlak yıldız olarak Said Nursî'yi tanıdım... Tanzimat'tan bu yana, İslâm tefekkürünü temsil makamında, bir tek onu tanıdım. Başka hiçbir şahsiyet, bu makamı dolduramıyor, hakkını veremiyor.”

Bize “Kırk Ambar” isimli eserini imzalayan Cemil Meriç, imza yerindeki özel notunu da “Huzma safâ, da`ma keder” diyerek noktalıyordu.

Meriç Hoca, bu darb-ı meseli zikretmekle, bize şunu demek istiyordu: “Bu kitabı okuduğunuzda, safâ vereni alın, keder veren şeyleri ise bırakın.”

Biz de öyle yaptık. Okuduk ve içinde ekseriyetle safâ veren şeyleri bulduk.

Bu kitapta rastladığımız en safâli yerin ise, “Ezelî sır: Kader” başlıklı bölüm olduğunu itiraf etmeliyiz.

Doğrudan doğruya Bediüzzaman Said Nursî'nin telifatı olan “Kader Risâlesi”ni tam bir hakperestlik ve kadirşinaslıkla nazara veren Cemil Meriç, konuya şu teknik terimlerin izahıyla giriş yapıyor:

“Kâmus der ki: `Kader, (lûgatte) ölçme, tahmin, ölçerek takdir ederek tâyin; (kelâmda) Allah`ın iradesini icrâdan, yani kazâdan evvel takdir etmesi, ölçmesi mânâsındadır.`

“Kader, ezelden ebede kadar cârî ahval ve hâdisata hâkim olan, küllî ilâhî hükümlerdir.

“Kader, ölçüp biçip hüküm vermek; kazâ ise, bu hükmü infâz etmek, yani ezelden verilen hükmü ademden(yoktan) fiil haline getirmektir.

“İslâm'da her şeyin takdir-i ilâhî ile, yani kadere tevfikân vücûda geldiğine inanmak şarttır.

“Cebriye mezhebi, bütün fiil ve hadiselerin ezeldaki takdir üzere vukua geldiğine inanır. Ona göre, irade-i cüz`iyye bir vehimden ibaret. (Batı dillerinde, fatalizm.)

“Bu karanlık mefhumu yeni bir aydınlık getirmek kimin haddi?

“Said Nursî, İslâm irfanının, cihanşümûl hakikatlerini küçük bir risâlede toplamış. Dinleyelim...” (Kader Risâlesi, 26. Söz.)

Kırk Ambar kitabının 417-419 sayfalarında yer alan bu bölümde, sözü edilen Kader Risâlesinden birkaç paragraflık iktibas ve tam 7 maddelik yine iktibas ağırlıklı bir analiz yapılıyor.

Maddelerin bitiminde de, aynı risâleden cüz`-i ihtiyarının sarfına dair şu hakikatli veciz söz aktarılıyor: “Duâ ve tevekkül meyelân-ı hayra büyük bir kuvvet verdiği gibi, istiğfar ve tevbe dahi meyelân-ı şerri keser, tecavüzâtını kırar.”

Cemil Meriç`in “Ezelî sır: Kader” başlıklı tahlilinin sonunda ise, takdir yüklü şu değerlendirmeyi okumaktayız:

“Yazı (Kader Risâlesi) şu ezelî hükümle tuğralanıyor: ‘Kader’e îman, îmanın erkânındandır. Kısaca, hayat-ı insaniye bütün teferruatıyla kaderin mikyası ile çizilmiştir ve kalemiyle yazılıyor.’

“Üstâd (Bediüzzaman), şimşek pırıltıları ile aydınlanan bu karanlık bölgelerde büyük bir güvenle dolaşıyor. Üslûb kesif ve izahlar inandırıcı. Asırları kucaklayan bir tefekkürün çağdaş idrâke seslenişi, yaralanan bir idrâke, yabancılaşmış bir idrâke...

“İrfanımızın madde-i asliyesi olan bu fikirleri ne kadar anlayabiliyoruz? Heyhât! Ne meselenin kendisine âşinâyız, ne mefhumlara.”

İşte, Cemil Meriç`in müstesnâ bir nazarla bakmış olduğu Said Nursî ve onun aydınlatıcı izâhları hakkında söylediklerinden sadece üç-beş paragraflık bir bölüm.

Hem bunları, hem de devamında gelecek Meriç Hocanın yine çarpıcı mahiyetteki değerlendirmelerini, Said Nursî`yi Marks`la ve Risâle-i Nur ekolünü sosyalizmle irtibatlandırarak, bu zıt mefhumları birbirine karıştırma hatasına düşenlere bilhassa ithaf ediyoruz.

Bir ziyaretimiz esnasında, Bediüzzaman Said Nursî'nin hayatı ve temsil ettiği İslâm tefekkürü hakkında hacimli bir çalışma yapmak istediğini ifade eden Cemil Meriç, bu hususta ayrıca Prof. Şerif Mardin`e de bazı tavsiyelerde bulunduğunu anlattı.

Meriç Hoca, aynı arzusunu başkalarıyla da paylaştığını biliyoruz. Ne var ki, böylesi bir çalışmada bulunmaya son yıllarda giderek bozulan beden sağlığı el vermediği gibi, buna ömrü de kifâyet etmedi.

Ama, yine de elinden geldiğince bu meseleyle alâkadar oldu. Hemen her vesileyle Said Nursî ve eserlerini idrak nazarlarına sunmaya çalıştı.

İşte, aşağıda okuyacağınız satırlar, onun bu hususta nasıl bir arzu ve düşünce atmosferi içinde bulunduğunu gösteriyor.

İslâm tefekkürünü temsil eden Bediüzzaman`ın celâdeti, taşıdığı sağlam îmanın tezahürüdür.

Hayatının son yıllarında tanıma şansına nail olduğu Said Nursî ve eserleri ile ilgili olarak, yazılı/sözlü çok tesirli ve sitayişkâr beyanlarda bulunan Meriç, Üstad Bediüzzaman`ın bilhassa “celâdet” noktasında bir kahraman olduğuna ve bu asırda “İslâm tefekkürünü temsil makamı”nda bulunduğuna inandığını söylüyor.

İşte, bu konularla ilgili olarak 1981`de Cemil Meriç`le yapılan bir mülâkattan çok kısacık bir bölüm...

Suâl (İ. Işık): “Vak`a-yı Hayriye`den (Tanzimat`tan) beri (1839) bizde İslâm tefekkürünün büyük isimleri çıkmamıştır” diyorsunuz. Bunun...

Cevap (C. Meriç): “Çıkmamıştır. Said Nursî var. Hürmete lâıyk başka bir adam tanımıyorum. Ben onu tanıdım.

“Ben, `Müslüman mütefekkir` deyince, celâdetiyle, cihadetiyle onu tanıdım, başka tanımadım.

“Hepsi `Pırt!` deyince kaçan, firar eden insanlar. Mehmet Akif de dahil. Bir tane başka göremedim ki...

“Ama, mâzide var. Onları da yazdım. Ben Tanzimat`tan bugüne kadar gelen Türk edebiyatını, Türk düşüncesini gayet iyi bilirim. Bunların arasında iki tanesini çok seviyorum: Cevdet Paşayla Tunus`lu Hayreddin. Ötekiler karışık.

“Namık Kemâl şairdir. Severim, ama şair olarak severim. Aynı zamanda İslâmı müdafaa eden bir şairdir. O tarafını da beğenirim. Diğerlerini de öyle.. Yani, bunlar şairdirler, İslâm tefekkürü diye bir tefekkürün içine giremezler. Ama, İslâmın müdafiidirler.

“Saygı gösteririm. Bahsederken hürmetle bahsederim. Ama, benim uğraşma saham değil bunlar. İnsan her şeyle uğraşmaz, her şeyi bilemez ki...

“Evet, Tanzimat`tan sonra büyük İslâm mütefekkir yok. Olsaydı, zaten bu hale gelmezdik. Yani olsaydı, bir mücadele olurdu... Hiçbir mücadele olmadı. Giyin dediklerini giydik, atın dediklerini attık. Dili de mahvettik...

“Bütün bu cinayetler olurken, herkes pustu, sindi... Tek sesini çıkaran Said Nursî oldu, o kadar.”

Sual (İ. Işık): Bu yüzden mi celâdetine daha fazla önem verdiniz?

Cevap (C. Meriç): “Tabîî, son derece mühim. İslâm, celâdet demektir. Başka bir şey değil.

“Şahsiyet, celâdet demektir. (Yerine göre) kabadayılık demektir. Hiçbir tehlikeye girmeden, hiçbir şey olmaz. Fakaat, o kısım ayrı mesele.

“İslâm tefekkürü bakımından Said Nursî`nin değeri nedir? O ayrı bir tetkik mevzuudur. Bu dâvâda, benim ele aldığım dâvâda, mühim olan insanların insan olması, şahsiyetli olması, kahraman olması, celâdet göstermesidir.

“Bunlar beşerî kıymetlerdir. İslâmın bu kıymetlere sahip olduğuna inanıyorum.

“Elbette. Zaten (İslâmlar) bu kıymetlere sahip olmasaydı, dünyayı istilâ edemez, muzafferiyetler kazanmazdı. Kazandı ve bu celâdeti kaybettiği gün, düştü, sukût etti... Her darbeye, her zıpcıktıya teslim olan bir hale geldi.

“Günahlarımız büyüktür, maalesef. Ve günahlarımızın başında celâdet mahrumiyeti gelir; medenî cesarettten mahrumiyet, yani.” (Yeni Devir, 9 Ocak 1981; Ayrıca bakınız: Suffe Yıllığı 1982, s. 262.)

Cemil Meriç`in Said Nursî ve eserleri hakkında yazıp söyledikleri, şu mütevazı yazı dizisine sığmayacak kadar çok. Tamamını derleyip toplarsanız, büyükçe bir kitap hacmine rahatlıkla ulaşabilir.

Üstelik, bunlar öyle boş ve eften-püften şeyler de değil. Son derece tutarlı ve manidar ifadeler. Zira, Cemil Meriç, çok düşünen, fakat az öz konuşan bir şahsiyettir.

Buna rağmen, Said Nursî`ye dair sohbetleri ve kaleme aldıkları azımsanmayacak ölçüde bol ve bereketli. Hepsini burada sıralamakla bitecek gibi değil...

Bu sebeple, yazımızı bir yerde noktalamak durumundayız.

Kutay, Nursî`yi değil, kendini anlatıyor

Mütefekkir bir şahsiyet olduğu kadar, münekkit bir düşünür de olan Cemil Meriç, yine bir ziyaretimiz esnasında söz dönüp dolaştı Cemal Kutay`ın Said Nursî hakkındaki çalışmasına geldi. Meriç Hoca, bu hususla alâkalı olarak salonda hazır bulunanları adeta şoke eden şu değerlendirmeyi yaptı:

“Said Nursî hakkında benim ciddiye alabileceğim bir çalışma henüz ortada yok. İyi niyetli birtakım çalışmaların farkındayım. Fakat bunları asla kifayetli buluyor değilim. İlim camiasının dikkatini çekecek, onları akademisyenleri tatmin edecek ve muarızları da dize getirecek evsafa bir çalışma yapmak lâzım. Bakalım, böylesi bir hizmet kime, yahut kimlere nasip olacak...

“Cemal Kutay`ın yaptığı çalışmaya gelince... Kutay, bu kitabında Said Nursî`yi değil, kendini anlatıyor. Ne yazık ki öyle... Keşke böyle bir çalışma hiç yapılmıyaydı, böyle bir kitap hiç yayınlanmıyaydı. Bediüzzaman`ı ve dâvâsını anlamaktan, anlatmaktan çok uzak bir kitap müsveddesidir bu. Faydadan çok, zararı olduğu kanaatindeyim...”

O gün için, Cemil Meriç tam olarak anlaşılamadı. Ancak, aradan geçen zaman, onun ne kadar haklı olduğunu ortaya koydu. “Türkçe ibadet” aşkıyla yanıp tutuşan Atatürkçü Kutay, tarihçiliğinden çok, yalancılığıyla kayıtlara geçti. Yaptığımız araştırma ve tesbitlere göre, yüzde yüz yalan yere Emirdağ`a gidip günlerce Said Nursî ile görüştüğünü, konuştuğunu, hatta röportaj yaptığını söyledi, durdu... Hakikaten, onların hepsi hayaliydi, yalan ve yanlış şeylerdi.

Nur kalesine çarpan dalgalar

Son olarak, Cemil Meriç`in Said Nursî ve eserleri hakkında “Bu Ülke” isimli eserinde yazdığı yazıdan kısa bir bölüm aktararak nihayet verelim.

“Said’in müridi, bir havariler ormanı. Yekpare ve kesif. Ağaçlar kaynaşmış birbirleriyle. Ve bağrında adsız bir uğultu yükseliyor... Bir fırtına rüzgârına benzeyen Nur Risâlelerinin zaman zaman boğuk, zaman zaman heybetli yankısı.

“Said, dağbaşında vaaz eden bir mürşid. Hor görülenler, her şeyini kaybedenler, mukaddesleri çiğnenenler ona koştı akın akın... Nass’ların yalçın duvarları arkasından geliyordu bu ses, târihin içinden geliyordu: Kabuğuna çekilmiş yüz binlerce insanı uyandırdı. Bu hayalî insanlar o konuştukça gerçekleşti. Yâni, Nurculardan önce kelâm var.

“O konuştuğça, laikliğin kartondan setleri yıkıldı birer birer. Kentle köy, çağdaş uygarlık düzeyi (!) ile Anadolu, tereddütle inanç... Karşı karşıya geldi.

“Nurculuk, bir tepkidir. Kısır ve yapma bir üniversiteye karşı medresenin, küfre karşı îmanın, Batı’ya karşı Doğu’nun isyanı. Her risâle bir çığlık, şuuraltının çığlığı. Zulmün ahmakça taarruzu olmasa, bu münzevi ses böyle sayhalaşır mıydı?

“Tanzimattan beri her hisarı deviren teceddüt dalgası ilk defa olarak Nur kalesi önünde geriler. Bu emekleyen, bu kekeleyen yığın, devrim yobazları için bir yüz karasıdır. Düşünmezler ki kendi yüz karaları bu. Nurcuları yok farz etmek, gaflet. Nurcular adalarında kendi hayatlarına devam edebilirler. Ama kökünden kopmak kimseye mutluluk getirmez. Aydının görevi fildişi kulesini yıkarak bu mazlum kitleyi muhabbetle bağrına basmak, acısını anlamaya çalışmak.

“Said-i Nursî, bir kavga adamı. Yalçın bir irade, taviz vermeyen bir mizaç, tefekkürden çok iman.”

(Bu Ülke, s. 247)

28.06.2008 / Yeni Asya